

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/40-3-41>

Інна ЧИЖИКОВА,

orcid.org/0000-0003-2722-3258

*викладач кафедри іноземних мов та підготовки іноземних студентів
Придніпровської державної академії будівництва та архітектури
(Дніпро, Україна) innachigikova1502@gmail.com*

Анастасія ТОКАРЄВА,

orcid.org/0000-0001-8980-9559

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов та підготовки іноземних студентів
Придніпровської державної академії будівництва та архітектури
(Дніпро, Україна) nastia003@gmail.com*

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ВИКЛАДАЧІВ ВИШІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

У статті аналізуються особливості дистанційної роботи викладачів вищих навчальних закладів. Під час аналізу теоретичних нарбок було встановлено, що дистанційна освіта вимагає спеціальних навичок і вмінь викладача для гарантування ефективної та результативної роботи під час дистанційного освітнього процесу у вишах. Освіта в такому форматі повинна так само забезпечувати високий рівень знань і вмінь студентів, професійної підготовки викладачів, певної цифрової обізнаності й кваліфікації студентів. Особлива увага в статті приділяється видам роботи й контролю знань у дистанційному форматі, а також перевагам і недолікам використання дистанційних форм навчання. Зосереджено увагу на технічних труднощах, з якими стикаються викладачі під час освітнього процесу, а також важкими моментами для самих студентів, які насамперед пов'язані з питаннями мотивації, самоконтролю та самоорганізації. У дослідженні наводяться приклади різних інтернет-ресурсів, за допомогою яких дистанційне навчання стає інтерактивним і цікавим для всіх учасників освітнього процесу, включаючи контекст вивчення іноземних мов. Використання різних інтернет-платформ робить процес дистанційної освіти майже досконалим із технічного боку, бо надає можливості без присутності в аудиторії працювати з усіма мовними навичками (говоріння, аудіювання, читання та письмо). Також у роботі надані приклади типів тестових завдань і наведені переваги їх використання в процесі вивчення іноземних мов. Тести можуть бути використані за різними цілями – від встановлення рівня володіння мовою до визначення підсумкового результату з коментарями й програмою для подальшого вдосконалення (за необхідністю). У статті також використані результати спостережень вітчизняних і закордонних науковців, які доводять ефективність дистанційних форм навчання. Наводиться приклад використання вебінарів для проведення дистанційного навчання та зв'язок із формуванням комунікативних навичок і вмінь студентів.

Ключові слова: викладач, дистанційне навчання, іноземна мова, онлайн, ресурси, платформи.

Inna CHYZHYKOVA,

orcid.org/0000-0003-2722-3258

*Lecturer at the Department of Foreign Languages and Foreign Students Teaching
Prydniprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture
(Dnipro, Ukraine) innachigikova1502@gmail.com*

Anastasiia TOKARIEVA,

orcid.org/0000-0001-8980-9559

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages and Foreign Students Teaching
Prydniprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture
(Dnipro, Ukraine) nastia003@gmail.com*

THE PECULIARITIES OF TEACHERS WORK IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN DISTANCE LEARNING FORMAT

The article analyses the peculiarities of teachers' work in higher educational institutions in distance learning format. The analysis of theoretical scholarly papers revealed the necessity to have special skills and abilities of distance learning educational mode to guarantee the effectiveness and high result of the learning process. The education in such format must be backed up with the high level of knowledge and skills, specialized training, the awareness and certain digital qualification of students. Special attention in this article is given not only to different types of tasks and methods of students'

work control, but also to the advantages and disadvantages of distance learning. Technical difficulties that many teachers face during their work are also analyzed. Some challenges connected with students' learning are explored, which are primarily connected with the issues of motivation, self-control and self-organization. The article gives a general overview of different internet resources with the help of which distance learning becomes interactive and interesting for every participant of the learning process. The use of diverse digital platforms makes it almost ideal from the technical point of view, because it can supply possibilities, without being present in the classroom, to develop all language skills (speaking, listening, reading and writing). Different formats of tests are also presented in the article, their weak and strong sides are discussed. The tests may be used for different purposes, starting with identifying one's language level and finishing with final results' evaluation with comments and the guidelines for further self-development and knowledge correction (if necessary). The results of local and foreign scientists' research were used in the article to prove the effectiveness of distance learning. The examples of webinars that are presented in the article also show the positive correlation between communicative skills, students' language competence increase and the distance learning tools and platforms' application.

Key words: teacher, distance learning, foreign language, online, resources, platforms.

Постановка проблеми. Складна ситуація у світі, яка пов'язана з COVID-19 і впровадженням карантинних заходів, що вплинули на всі сфери життя людини, зокрема й на освіту, вимагає нового підходу до процесу навчання з використанням сучасних цифрових технологій. Студенти й викладачі одними з перших відчули ці зміни. Вищі заклади освіти, які потрапили під карантинні обмеження, були вимушені пристосовуватись до сучасних протиепідеміологічних умов в освітньому процесі й почати навчати студентів за допомогою дистанційної або змішаної форм. Так, викладачі вишів повинні були за короткий час запровадити дистанційне навчання у своїх академічних групах та установах шляхом використання сучасних інтернет-платформ, різних навчальних ресурсів в онлайн (для роботи під час практичних занять) чи офлайн-режимах (наприклад, для самостійної роботи) і соціальних мережах. Звичайно, будь-яка нова система чи підхід має свої переваги й недоліки. Дистанційна форма навчання не є виключенням (Berezhna, Prokopenko, 2020).

Аналіз досліджень. Насамперед відзначимо, що теоретико-методологічні аспекти проблеми дистанційного навчання та питань, які пов'язані безпосередньо зі специфікою роботи викладачів у так умовах, відбито в дослідженнях вітчизняних науковців О. Андрєєва, Н. Астаф'єва, В. Беспалко, В. Бикова, М. Букарева, В. Гріценко, Р. Гуревича, М. Кадемії, І. Караваєва, А. Кузьмінської, Є. Полата й інших, а також у концепціях зарубіжних учених Б. Баннан-Рітланда, В. Брамбла, Н. Даббага, Р. Деллінга, Д. Джонассена, Д. Кігана, А. Кларка, І. Масуди, О. Мілаша, Л. Монахова, М. Мура, Р. Паллоффа, С. Панди, К. Претта, Г. Рамбле, М. Сімонсона, М. Томпсона й інших.

О. Мілаш, наприклад, аналізує питання, які передусім пов'язані з комп'ютеризацією у вищих навчальних закладах, а О. Андрєєв досліджує проблеми дидактики в дистанційному навчанні. Значний вклад в обґрунтування та розвиток фундаментальних положень застосування дистанційної

освіти зробив Д. Кіган. Він спробував об'єднати основні положення та визначення дистанційної освіти, виділив поняття двосторонньої комунікації та наявність синхронної та асинхронної комунікації (Keegan, 2013).

У своїх статтях В. Брамбл і С. Панда обговорюють різноманітні дистанційні й онлайн-моделі в навчанні. Водночас Н. Даббаг, Б. Баннан-Рітланд концентрують увагу на концепціях, стратегіях і практичному застосуванні онлайн-навчання. Ефективні стратегії для онлайн-класу знайшли своє відбиття в роботах Р. Паллоффа й К. Претта. Також до науковців, які вивчають теоретичну й практичну доцільність покращення шляхів і методів навчання, що базуються на застосуванні комп'ютерних інформаційних технологій на глобальному науковому рівні, відносять Н. Астаф'єва, В. Беспалко, М. Букарева, В. Гріценко, Д. Джонассена, І. Караваєва, І. Масуда, Л. Монахова (Артем'єва, Макеєва, Мильбруд, 2005).

Впровадження в сучасний освітній процес новітніх технологій зумовило появу центрів дистанційного навчання в Україні. А саме центр дистанційного навчання освітньої мережі глобального розвитку Світового банку Національної академії державного управління при Президентові України; центр дистанційного навчання при Кременчуцькому інституті Дніпропетровського університету економіки й права; Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»; а також центр дистанційного навчання Національного технічного університету України «Київський політехнічний університет» (Дистанційна освіта в Україні, 2020).

Зазначимо, що зазвичай розрізняють декілька форм навчання: заочну форму й дистанційну форму навчання. Водночас заочна (традиційна) форма навчання, як правило, впроваджується в асинхронному режимі з використанням традиційних засобів отримання інформації (Биков, 2015).

Незважаючи на значний інтерес дослідників до дистанційної освіти й засобів її впровадження, питання про сучасну дистанційну освіту в Укра-

їні з метою комунікативної підготовки студентів вимагають поглибленого вивчення, бо частково або цілком використовуються застарілі методи заочної форми навчання. Умови сьогодення ж базуються на інтенсивній комунікації, що, як стверджує Г. Яценко, становить основну силу розвитку інформаційного суспільства (Яценко, 2009: 44). Згідно з М. Руденко комунікація (комунікативна функція навчання) встановлює та регулює відносини між викладачами й студентами (Руденко, 2016). Водночас дистанційна форма навчання – це діалог, за допомогою якого відбувається взаємодія між учасниками освітнього процесу (Полат, 2000).

Мета статті – проаналізувати можливості дистанційного навчання у вишах у разі комунікативної спрямованості у вивченні іноземних мов, розглянути й дослідити потенціальні засоби подачі нового матеріалу, види вправ, методи й засоби оцінювання вивченого матеріалу, а також труднощі (наприклад, уміння та технічні навички), з якими стикається викладач під час навчання студентів практичному використанню мови в дистанційному форматі.

Виклад основного матеріалу. Згідно з положенням «Про вищу освіту» Міністерства освіти і науки України дистанційна освіта, яка є її невід’ємною частиною, – це можливість навчатися та отримувати знання, не відвідуючи навчальний заклад, у зручний час для студента (Дистанційна освіта, 2021).

Зазначимо, що в літературі не існує одного визначення поняття «дистанційне навчання». Значна кількість визначень пов’язана з наявністю декількох підходів до його тлумачення. Відповідно до думки О. Андреева:

– дистанційне навчання – це форма, яка допомагає спланувати (організувати) і впровадити (реалізувати) освітній процес на відстані й за допомогою цифрових засобів;

– дистанційне навчання – це форма, яка об’єднує переваги традиційних і сучасних засобів навчання;

– дистанційна освіта – це низка освітніх послуг, які можуть отримати представники різних шарів населення як у середині країни, так і за її межами за допомогою спеціалізованого інформаційного освітнього середовища, що базується на засобах обміну навчальною інформацією на відстані (Андреев, 1997).

Проаналізувавши основні визначення дистанційної освіти й спираючись на результати досліджень Р. Паллоффа й К. Претта, можна виділити три важливих фактора дистанційної освіти:

- 1) навчання в зручний час і в зручному місці;
- 2) освітні послуги реалізуються завдяки спеціальним інформаційним технологіям;
- 3) студент має змогу керування навчальним процесом (Palloff, Pratt, 1999).

Багато європейських країн також мають великий досвід впровадження дистанційної форми навчання та згідно з «Європейським Планом Дій» у галузі електронного навчання дають таке визначення дистанційному навчанню: «використання новітніх мультимедійних технологій та Інтернету з метою покращення якості освітнього процесу через надання доступу до ресурсів і послуг, дистанційний обмін і співпрацю» (Shaping Europe’s digital future, 2021).

Можливості дистанційної освіти дуже великі. Насамперед треба зупинитися на її формах: заочній (традиційній) і дистанційній (Биков, 2015).

Заочна форма навчання вже добре знайома викладачам вищих навчальних закладів і використовується дуже давно. До моменту початку широкого використання інтернет-мережі поштові послуги активно використовувались для обміну інформацією між викладачами й студентами. З розвитком мережі інтернет забезпечується безперервний обмін і постійний зв’язок між усіма учасниками освітнього процесу. Наприклад, виконане завдання можна надіслати на пошту викладача; лекції не потребують персональної присутності ні лектора, ні студентів. Підготовлений заздалегідь матеріал надається студентам, і вони можуть ознайомитись із ним у зручний для них час. Вести конспект не є обов’язковим завданням.

Дистанційна форма за допомогою мережі інтернет зумовлює більш інтерактивну взаємодію між викладачами й студентами. Зазначимо, що практичні заняття, поточні консультації, семінарські заняття, колоквиуми, заліки й іспити дуже зручно проводити в дистанційному режимі за наявності сучасних цифрових технологій, які надають змогу не лише аудіо-, але й відеозв’язку й можливість залучати студентів у безпосередню роботу, поширюючи екран або надаючи доступ до цифрової дошки, використовуючи додаткові програми (наприклад, платформу Office 365 від Microsoft та її додаток TEAMS). Крім цього, процес перевірки знань є також цікавим та інтерактивним. Оцінювання роботи студентів може відбуватись одразу (коли студент бачить результати тесту чи будь-якого іншого виду діяльності) або через деякий час (коли робота перевіряється особисто викладачем за відсутності автоматичного підрахунку результатів тестових завдань або робота налічує

питання з розгорнутою відповіддю, для перевірки якої потрібен час).

Відповідно до методу взаємодії можна виділити такі засоби електронного навчання: взаємодія між студентом та електронним середовищем, між студентом і студентом, між студентом і викладачем, між викладачем та електронним середовищем, взаємодія безпосередньо в освітньому середовищі. Відповідно до часу електронне навчання можна поділити на асинхронне, синхронне або комбінацію з двох. Наприклад, асинхронний зв'язок (електронна пошта) дозволяє використання аутентичного мовного й змістового контексту. У порівнянні з особистою комунікацією та синхронними онлайн-інструментами студенту надається досить часу для відбиття та формування власного висловлювання. Синхронна комунікація – це взаємодія в реальному часі (текстові чати), яка симулює розмову, але не дуже складна завдяки можливому «домінуванню» прямого обговорення. Дослідження підтверджують той факт, що студенти беруть участь частіше й рівномірніше в онлайн-обговореннях, ніж в особистому спілкуванні. Також слід зазначити, що онлайн-обговорення створюють середовище, яке спрямовано на студента, де в нього виникає більше бажання до активної участі (Abrams, 2006).

Згідно з критеріями визначення використання технічних засобів, електронне навчання може бути з використанням персонального комп'ютера, ноутбука, на основі відеоконференції, форумів, блогів тощо. За способами передачі інформації можлива така диференціація: текст, звук, зображення, анімація, симуляція, інтерактивні ресурси і так далі.

Аналіз літературних джерел із питань дистанційної освіти довів, що існують як переваги, так і недоліки такої форми навчання. До основних переваг можна віднести можливість застосування великої кількості інтерактивних завдань, що було б неможливим без використання інтернету; доступність матеріалу; індивідуальний підхід до потреб студента чи групи студентів; гнучкість під час складання робочих програм із дисципліни або курсу. Разом із тим необхідно зазначити наявність деяких недоліків, які насамперед пов'язані з «невмінням» студентів працювати самостійно, відсутністю достатнього технічного забезпечення, а також з потребою в технічній грамотності самих викладачів для ефективного застосування дистанційного навчання та впровадження цифрових засобів навчання на достатньому рівні (Прибилова, 2013). Зараз багато інтернет-сайтів надають покрокові інструкції щодо використання тієї чи іншої платформи або додатку. Освітні державні

або приватні організації проводять майстер-класи, які пояснюють можливості й специфіку роботи ресурсів в онлайн-режимі. Також усі вебінари є в запису й безкоштовному доступі. Наприклад, вебпортали «Наурок», «Всеосвіта», «Пірсон», які надають поради освітянам середньої та вищої шкіл.

Як стверджує В. Бондаренко у своїй роботі «Основи дистанційного навчання», ефективність та якість самої дистанційної освіти залежить від декількох факторів: заохочення, розвитку взаємодії між викладачами й студентами, ефективного зворотного зв'язку й «тайм-менеджменту» (Бондаренко, 2013).

Спираючись на дослідження Є. Полат, зупинимось на відокремленні деяких проблем, які стосуються роботи викладача й до яких можна віднести питання мотивації, ефективності організації навчального процесу з урахуванням потреб або цілей студентів, налагодження сприятливого психологічного мікроклімату в групах. Згідно з дослідженнями провідних науковців у сфері «консультації» – це гарний елемент в освіті, у дистанційній освіті зокрема, який позитивно впливає на подолання освітніх і психологічних проблем (Полат, 1999).

Окрім питань, пов'язаних із поняттям дистанційного навчання, його впровадженням в освітній процес і його перевагами й недоліками, необхідно приділити увагу безпосередньо засобам навчання та способам перевірки й контролю знань, які дуже важливі. Існує багато інтернет-платформ, за допомогою яких відбувається освітній процес у дистанційному форматі. Вони можуть бути безкоштовними або платними (частково платними). Ось, наприклад, Google Classroom («Гугл Класрум») – одна з найпоширеніших платформ, де в наявності окрім базових стандартних послуг надається можливість створення відеоконференцій, навчальних класів, завантаження будь-якого матеріалу та його перевірки. Серед платних варіантів слід назвати платформу Office 365 або Moodle. Ці платформи дуже популярні серед вищих навчальних закладів України й зарекомендували себе як надійний ресурс для навчання.

Питання контролю та перевірки знань дуже важливі. Тести (або тестування) є повноцінним і сучасним засобом, який використовується для перевірки опрацьованого матеріалу. Узагальнене визначення тестів свідчить, що вони є насамперед випробуванням, яке показує рівень засвоєння матеріалу або рівень розвитку знань. За загальною класифікацією можна виділити такі види тестів: тести досягнень, тести здібностей, тести особистості, тести креативності, тести проєк-

тивні, тести критеріально-орієнтовані (Кадемія, Шахіна, 2011:31). Велику кількість тестів, наприклад, надає Pearson Dinternal («Пірсон Дінтернал»), який із 2021 року запустив платформу, що налічує тести для визначення рівня володіння англійською мовою, тести для визначення прогресу або кінцеві тести, які доцільно проводити після навчального року. Ця система платна. Вона може бути використана як індивідуально, так і для групи. В останньому випадку викладач виступає в ролі адміністратора, який керує своєю навчальною групою та має всю необхідну інформацію про результати роботи кожного студента. Також слід зазначити, що така тестова платформа надає індивідуальні коментарі стосовно поточних результатів тестування та поради й посилання на відповідні ресурси для тренування необхідних навичок з урахуванням необхідного для цього часу.

У сучасній літературі певна увага також приділяється вебінарам, які використовуються як альтернативний варіант проведення семінарів. Наразі дуже багато вищих навчальних закладів використовують цей вид надання інформації. Серед основних переваг вебінару є можливість інтерактивної участі студентів, а не лише викладача. Змога ставити питання, отримувати коментарі по ходу ведення заняття (вебінару) також збільшує зацікавленість у такому виді діяльності.

Карантинні обмеження зумовили використання таких платформ та інструментів дистанційного навчання на кафедрі іноземних мов і підготовки іноземних студентів Придніпровської державної академії будівництва й архітектури: Google Classroom, Zoom, Hangouts, Edmodo, Skype, Telegram, Viber, Discord, Web room, WebEx; інтернет-ресурси Edpuzzle, Quizlet, Cambridge English, Lexical Lab, TED Educational (англійська мова); AUF, BNEUF, Le Point du FLE, TV5MONDE, Francaisfacile.com (французька мова); Deutsche Welle, Easy German тощо. Для аналізу платформ та інструментів, які набули найбільшої популярності серед викладачів, була поширена анкета під назвою «Аналіз переваг інструментів дистанційного навчання», яка мала багато питань, серед яких можна виділити такі: «Вкажіть, які онлайн-платформи ви використовуєте для своїх онлайн-занять (ZOOM, Skype, Google Meet тощо)»; «Інші платформи й цифрові інструменти, які ви використовуєте для організації електронного навчання, наприклад, “Google Classroom”»; «Чи користуєтеся ви електронною поштою, соціальними мережами або месенджерами»; «Інші інструменти».

Опрацювання відповідей (30 учасників опитування) дало змогу підсумувати такі резуль-

тати: Viber («Вайбер») – 21 викладач позначив цю соціальну мережу, що пояснюється її функціональністю та можливістю проводити відеоконференції швидко й зручно; Telegram («Телеграм») – 12 викладачів; використання електронної пошти – 22 викладача для асинхронного листування; використання Google Classroom («Гугл Класрум») – 10 викладачів використовували цей спосіб для поширення текстового матеріалу, посилань та аудіо- й відеоматеріалів. Також необхідно відзначити додаток Skype («Скайп»), який часто використовується як основний чи допоміжний засіб завдяки простоті в роботі, можливості створення опитувань, кількості учасників, створення груп тощо. Зазначимо, що програма Google Hangouts («Гугл Хенгаутс») має схожий функціонал зі Skype («Скайп»), але не має можливості обміну контентом та обмежує кількість учасників відеочату.

Окремо хотілось би відзначити платформу Zoom («Зум»), яка згідно зі статистичними даними пов'язана з поняттям «Втома від Зуму». Багато викладачів, які використовували цю платформу під час освітнього процесу, скаржились на втому вже після двох занять. Подібна втома не відчувалася під час занять в аудиторії. Таня Йостен з університету Вісконсін у Мілуокі пояснює це необхідністю декодування реакції багатьох людей одночасно й аналізом невербальної поведінки учасників освітнього процесу, на які викладач витрачає більше енергії та сил, ніж під час проведення занять в аудиторії зі студентами (Supiano, 2020).

Також було проведено опитування студентів стосовно складних моментів електронного навчання. Було поставлено таке запитання: «Що є найскладнішим для вас у дистанційному навчанні?». Аналіз результатів дав змогу виділити, що до основних проблем належать: залежність від технічних засобів (майже 87%), низька якість домашнього інтернету (майже 61%), відсутність можливості спілкуватися з іншими студентами (56,5%). Дані опитування Придніпровської державної академії будівництва й архітектури були порівняні з результатами опитування в Університеті імені Альфреда Нобеля (м. Дніпро), проведеного у квітні 2020 року. В опитуванні брали участь студенти різних форм навчання: денної (~86%), неповного денного навчання (~2%), заочної форми (~12%). Порівняльний аналіз отриманих статистичних даних дав змогу зробити висновок про близьку схожість даних. Наприклад, низька якість домашнього інтернету – майже 29%; залежність від технічних засобів – 29% (Tokarieva, Volkova, Degtyarivova, Bobyr, 2020).

Висновки. Незважаючи на те, що елементи дистанційного навчання використовуються в освітньому процесі вже досить давно, його розвиток, пов'язаний із карантинними обмеженнями й заходами, набирає все більшого темпу. Упровадження в освітній процес сучасних засобів дистанційного навчання надає можливість розвитку й підвищенню рівня зацікавленості як студентів, так і викладачів. Різноманітність цих засобів також охоплює різні рівні опанування іноземної мови. Інтернет-платформи, додатки, онлайн / офлайн-тестування, вебіари, онлайн-консультації тощо підвищують рівень лінгвіс-

тичних компетентностей студентів. Підсумовуючи, вважаємо, що до основних викликів роботи викладачів в умовах дистанційного навчання належать труднощі технічного характеру, емоційна втома, необхідність виконувати обов'язки IT-адміністраторів, модераторів, «дебрифферів», коли від викладачів вимагається не лише використання сучасних дистанційних ресурсів, а й вміння їх ефективного застосування. Доходимо висновку про необхідність подальшого підвищення зацікавленості викладачів в освоєнні сучасних інтернет-ресурсів та їх використанні в освітньому процесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Berezhna S., Prokopenko I. Higher Education Institutions in Ukraine during the Coronavirus, or COVID-19, Outbreak: New Challenges vs New Opportunities. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*. 2020. Vol. 12. Is. 1. Sup. 2. P. 130–135.
2. Артемьева О. А., Макеева М. Н., Мильбруд Р. П. Методология организации профессиональной подготовки специалиста на основе межкультурной коммуникации. Таганрог : Изд-во ТГТУ, 2005. 91 с.
3. Дистанційна освіта в Україні: освітньо-інформаційний портал. URL: <http://shkola.lviv.ua> (дата звернення: 27.06.2020).
4. Андреев А. А. Введение в дистанционное обучение. Учебно-методическое пособие. Москва : ВУ, 1997. 85 с.
5. Palloff R., Pratt K. Building learning communities in cyberspace: Effective strategies for the online classroom. San Francisco : Jossey-Bass Publishers, 1999. 112 p.
6. Shaping Europe's digital future. URL: http://ec.europa.eu/information_society/eeurope/2005/all_about/elearning/index_en.htm (дата звернення: 27.06.2021).
7. Биков В. Ю. Дистанційне навчання в країнах Європи та США і перспективи для України. *Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології* : колективна монографія / В. Ю. Биков, О. О. Гриценчук, Ю. О. Жук та ін. ; Академія педагогічних наук України, Інститут засобів навчання. Київ : Атіка, 2015. С. 77–140.
8. Яценко Г. Ю. Феномен комунікативності в системі ціннісних пріоритетів дистанційного навчання: фактори інтенсифікації : Монографія. Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова. 2009. 122 с.
9. Руденко М. В, Мороз І. М. Комунікативні процеси у педагогічній діяльності. Креативні технології навчання : навчальний посібник. Київ : КНУБА, 2016. 204 с.
10. Полат Е. С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования : учебное пособие / под ред. Е. С. Полат. Москва, 2000. 224 с.
11. Abrams Z. From Theory to Practice: Intercultural CMC in the L2 Classroom. Texas, CALICO Monograph Series, 2006. P. 181–210.
12. Keegan D. Foundation of distance education. Third edition. Published by Routledge, 2013. 216 p.
13. Дистанційна освіта / Міністерство освіти і науки України. URL: <http://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/distancijna-osvita> (дата звернення: 25.06.2021).
14. Прибилова В. М. Проблеми та переваги дистанційного навчання у вищих навчальних закладах України. *Проблеми сучасної освіти* : Збірник науково-методичних праць. Вип. 4. Харків, 2013. С. 27–36. URL: http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/9396/2/Problemy_suchasnoi_osvity_4_2013.pdf (дата звернення 26.06.2021).
15. Бондаренко В. В. Основи дистанційного навчання : навчальний посібник / за ред. В. В. Бондаренко, В. М. Кухаренко. Харків : ХНАДУ, 2013. 172 с.
16. Полат Е. С. Дистанционное обучение: каким ему быть? / под ред. Е. С. Полат, А. Е. Петрова. *Педагогика*. Москва, 1999. № 7. С. 34–41.
17. Кадемія М. Ю., Шахіна І. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі : навчальний посібник / за ред. М. Ю. Кадемія, І. Ю. Шахіна. Вінниця : ТОВ «Планер». 2011. 220 с.
18. Supiano B. Why is Zoom so exhausting? Chronicle of Higher Education. URL: <https://grad.uic.edu/news-stories/why-is-zoom-so-exhausting/> (accessed on: 04.05.2020).
19. Tokarieva A., Volkova N., Degtyarova Y., Bobyr O. E-learning in the present-day context: from the experience of foreign languages department, PSACEA. *ICoN-MaSTEd 2020* : XII International Conference on Mathematics, Science and Technology Education, Kryvyi Rih State Pedagogical University, Kryvyi Rih, Ukraine, October 15–17, 2020. DOI: 10.1088/1742-6596/1840/1/012049.

REFERENCES

1. Berezhna S., Prokopenko I. Higher Education Institutions in Ukraine during the Coronavirus, or COVID-19, Outbreak: New Challenges vs New Opportunities. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*. 2020. Vol. 12, Is. 1. Sup. 2. pp. 130–135.
2. Artemyeva O., Makeeva M. and Milbrud R. Metodologiya organizacii professional'noj podgotovki specialista na osnove mezhkul'turnoj kommunikacii. [Methodology of Organising Specialist Training Based on Intercultural Communication]. Taganrog, TSTU Publishing House. 2005. S. 91 [in Russian].
3. Dystantsijna osvita v Ukraini: osvitiyo-informatsiinyi portal [Distance learning in Ukraine: educational-informational portal]. URL: <http://shkola.lviv.ua> (data zvernennia: 27.06.2021). [in Ukrainian].
4. Andreev A. Vvedenie v distancionnoe obuchenie. [Introduction into distance learning] Uchebno-metodicheskoe posobie. M.: VU, 1997. 85 s. [in Russian].
5. Palloff R., Pratt K. Building learning communities in cyberspace: Effective strategies for the online classroom. San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 1999. 112 p.
6. Shaping Europe's digital future. http://ec.europa.eu/information_society/eeurope/2005/all_about/elearning/index_en.htm (data zvernennia 27.06.2021).
7. Bykov V. Yu. Dystantsijne navchannia v krainakh Yevropy ta SShA i perspektyvy dlia Ukrainy. [Distance learning in Europe and the USA and perspectives for Ukraine] Informatsijne zabezpechennia navchal'no-vykhovnoho protsesu: innovatsijni zasoby i tekhnologii : kol. monohrafia V. Yu. Bykov, O. O. Hrytsenchuk, Yu. O. Zhuk ta in. Akademiia pedahohichnykh nauk Ukrainy, Instytut zasobiv navchannia. Kyiv : Atika, 2015. pp. 77–140 [in Ukrainian].
8. Yatsenko G. Fenomen komunikativnosti v systemi tsinnisnykh priorityativ dystantsijnogo navchannia: faktory intensyfikatsii. [The phenomenon of communicativity in the system of value priorities of distance learning] Monohrafia. Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova. 2009. 122 s. [in Ukrainian].
9. Rudenko M. V. Komunikatyvni protsesy u pedahohichnii diialnosti. [Communicative approaches in pedagogical activity]. *Kreatyvni tekhnologii navchannia: navch. posib.* / M. V. Rudenko, I. M. Moroz. K.: KNUBA, 2016. 204 s. [in Ukrainian].
10. Polat E. S. Novye pedahohicheskye y ynformatsyonnye tekhnolohyy v systeme obrazovanyia [New pedagogical and informative technologies in the system of education]: navch. posib. / za red. E. S. Polat. M. 2000. 224 s. [in Russian].
11. Abrams Z. From Theory to Practice: Intercultural CMC in the L2 Classroom. Texas, CALICO Monograph Series. 2006. pp. 181–210.
12. Keegan D. Foundation of distance education. Third edition. Published by Routledge. 2013. 216 p.
13. Dystantsijna osvita [Distance learning]. URL: <http://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/distancijna-osvita> (data zvernennia: 25.06.2021). [in Ukrainian].
14. Prybylova V. M. Problemy ta perevahy dystantsijnogo navchannia u vyschykh navchal'nykh zakladakh Ukrainy [Advantages and disadvantages of distance learning in higher educational establishments in Ukraine]. URL: http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/9396/2/Problemy_suchasnoi_osvity_4_2013.pdf (data zvernennia: 26.06.2021). [in Ukrainian].
15. Bondarenko V. V. Osnovy dystantsijnogo navchannia [The basics of distance learning]: navch. posib. / za red. V. V. Bondarenko, V. M. Kukharenko. Kharkiv: KhNADU, 2013. 172 s. [in Ukrainian].
16. Polat E. S. Dystantsyonnoe obuchenye: kakym emu byt'? [Distance learning: what is it?] / za red. E. S. Polat, A. E. Petrova. *Pedagogy. M.* 1999. № 7. pp. 34–41 [in Ukrainian].
17. Kademiia M. Yu., Shakhina I. Yu. Informatsijno-komunikatsijni tekhnologii v navchal'nomu protsesi [Informative-communicative technologies in learning process]: navch. posib. / za red. M. Yu. Kademiia, I. Yu. Shakhina. Vinnytsia, TOV "Planer", 2011. 220 s. [in Ukrainian].
18. Supiano B. Why is Zoom so exhausting? *Chronicle of Higher Education*. URL: <https://grad.uic.edu/news-stories/why-is-zoom-so-exhausting/> (accessed on: 04.05.2020).
19. Tokarieva A., Volkova N., Degtyariova Y., Bobyr O. Elektronne navchannia v suchasnomu konteksti: z dosvidu kafedry inozemnykh mov, PDABA. [E-learning in the present-day context: from the experience of foreign languages department, PSACEA]. *ICoN-MaSTEd 2020: XII International Conference on Mathematics, Science and Technology Education*, Kryvyi Rih State Pedagogical University, Kryvyi Rih, Ukraine, October 15–17, 2020 DOI: 10.1088/1742-6596/1840/1/012049. [in English].